

Türkiye’de Altın Bankacılığı Faaliyetleri ve Vergilendirilmesi

Ersan ÖZ*
Ayşin FİDAN**

Özet

Farklı dönemlerde farklı görevler üstlenen altın, günümüz itibarıyla ciddi bir yatırım aracıdır. Altın piyasasının temel aracı olan kuyumcular zamanla altın piyasası içerisinde bazı alternatiflerle karşı karşıya kalmıştır. Bu alternatiflerden birisi de bankalardır. Önceleri sadece mevduat hesapları üzerinden altın işlemleri yürüten bankalar daha sonraları fiziki altın hesaplarına yönelmiştir.

Bu çalışma ile altın bankacılığının tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ve Türkiye’deki altın sektörüne genel bir bakış vurgulanacaktır. Aynı zamanda çalışmanın temel gayesi olan altın bankacılığı sonucu elde edilen gelirin ne şekilde vergilendirileceği hususuna da yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Altın Bankacılığı, Vergi, Altın Piyasası

Gold Banking Activities and Taxation Hereof In Turkey

Abstract

Gold, which has undertaken various tasks in different periods of time, has been a serious investment tool in modern times. Jewelers which have been the main factor of gold market have encountered with some alternatives over time. Banks are one of these alternatives. Previously having conducted gold-related transactions over deposit accounts, Banks later aimed at physical gold accounts.

In this study, the historical process of gold banking sector and an overview of gold market in Turkey will be emphasized. Furthermore, the study will point out the taxation method for the income obtained from the gold banking, which is core objective of the study.

Key Words: Gold Banking, Tax, Gold Market

JEL Classification Codes: G24, H27, K34

*Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, ersanoz@pau.edu.tr

**Yüksek Lisans Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi, SBE, Maliye Programı, aysin55_fidan@hotmail.com

Giriş

Tarihsel süreç incelendiğinde gerek para birimi gerekse yatırım ve tasarruf aracı olan altın son dönemlerde bankaların da ilgi alanına girmiştir. Para, paranın fiyatı faiz, kredi ve benzeri faaliyetlerin yanısıra altın sektörüne de el atan bankalar, bu sektörün ne kadar kazançlı bir sektör olduğunu yıllar sonra da olsa anlamışlardır. Altının kazançlı bir araç olmasının yanında özellikle ithalatının ve dolaylı olarak da cari açığın önüne geçmek amacıyla kullanılması bu faaliyeti ayrıca maliye politikasının bir aracı haline getirmiştir.

Bu sektör içerisinde yer alan uzman kişilerden faydalanarak “altın bankacılığı” faaliyeti yürüten bankalar, bu faaliyeti vadeli ve vadesiz altın depo hesapları şeklinde gerçekleştirmektedir. Şimdilik sürekli bir şekilde uygulama alanı bulamayan altın bankacılığı faaliyeti, bankaların uzman kişileri belirli günlerde bankaya çağırarak faydalanmaları şeklinde uygulama alanı bulabilmektedir.

Bu çalışmada öncelikle altın ve altın bankacılığı terimlerine daha sonra ise sırasıyla altın bankacılığının ne olduğuna ve hukuki temellerine, bankaların altın bankacılığı sonucu elde etmiş oldukları gelirin vergilendirilmesine ve son olarak da yelpazenin geniş görünüp yorumlanması ve Türkiye'nin altın verilerine daha somut ulaşılabilmesi adına Tablo 1 aracılığıyla yer verilecektir.

1. Altın Nedir?

Altın kavramına ilişkin bazı resmi kurumlar incelendiğinde değişik tanımlarla karşılaşılmaktadır. Bu tanımlamalar aşağıdaki gibi gösterilebilir (Türk Dil Kurumu, National Mining Association):

- Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,97 gr. olan, 1064°C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element.
- Doğada az bulunması dolayısıyla para olarak kullanılan ya da devletlerce para karşılığında saklanan değerli maden.
- Sarı renkli, yumuşak, dövülgen ve esnek bir soy metal.

Altının değişik sözlükler aracılığıyla yapılmış olan tanımları incelendiğinde göze çarpan temel özellikler; yüksek değerli bir maden oluşu, geçmişte para birimi olarak kullanılmış olması¹ ve doğada az bulunmasıdır.

2. Altının Tarihsel Süreçteki Gelişimi

Şimdilerde tasarruf ve yatırım aracı olarak ön plana çıkan altın, tarih öncesi dönemlerde ödeme aracı olarak ön plana çıkmıştır. Günümüzde özellikle tüm dünya tarafından ciddi kabul gören bir değişim aracı olan altın, bu yönüyle doların (USD) önünde olup, dolardan daha konvertibl olma özelliği taşımaktadır.

Altının tarihsel süreç içerisindeki gelişimini inceleyen Vural (2003), bu süreçte beş döneme vurgu yapmaktadır. Bunlar:

Merkantilist Dönem (15.yy.-18.yy.): Bu süreç içerisinde göze çarpan en önemli nokta, ülkelerin zenginlik göstergesi olarak altın rezervlerinin bolluğunun kabul edilmesi ve altın ithalatının yüksek gümrük vergileri aracılığıyla önüne geçme düşüncesidir (Giray, 2001: 23-25).

¹Dünyada ilk altın para MÖ 600 yıllarında Salihli (Sardes) yöresinde hüküm süren Lidya Kralı Krezüs tarafından basılmıştır. Bunun yanısıra Anadolu'da altından yapılmış süs eşyalarının da MÖ 5000 yıllarında kullanıldığı yapılan çeşitli arkeolojik çalışmalar neticesinde gün ışığına çıkarılmıştır (Sertkaya, 2005: 153).

Altın Sikke Standardı Sistemi Dönemi (1873-1914): 19. yüzyılda sanayileşmenin artmasıyla uluslararası ticarete de gelişmeler yaşanmış ve konvertibl olan altın, ülkeler arasında resmi bir değişim standardına ulaşmıştır. Böylece, altının özellikle dış piyasalardaki dolaşımı önündeki engeller kaldırılmış, iç ve dış piyasada dolaşımına imkân tanınmıştır.

İki Savaş Arası Dönem (1914-1944): Birinci ve İkinci Dünya Savaşı dönemlerini kapsayan bu süreçte Avrupa’daki güçler dengesinin sarsılmasına bağlı olarak mali krizler ortaya çıkmış ve başta İngiltere olmak üzere altın sikke standardını benimsemiş olan ülkeler bu sistemden uzaklaşmıştır. Savaş esnasındaki maliyetlerini karşılamak üzere altının yerine kağıt parayı tercih eden ülkeler kontrolsüz bir şekilde para basmaya başlamış ve bu durumda enflasyonist bir ortam oluşmuştur. Bu ortam içerisinde ülkelerin çıkardıkları en önemli sonuç ise birbirlerinden ayrı aldıkları kararlar yerine ülkelerarası işbirliğine gidilmesi gerektiğidir. Bu sonuç ise Bretton Woods sisteminin doğuşuna sebep olmuştur.

Bretton Woods ve Altın Kambiyo Sistemi Dönemi (1944-1973): İsmi 1944 yılında ABD’nin Hampshire Eyaletindeki Bretton Woods kasabasından alan bu sisteme göre ülke paralarının sabit bir kur üzerinden altın standardına bağlı başka bir ülke parasıyla serbestçe değiştirilebildiği bir para sistemi olan Altın Kambiyo Sistemi uygulanmaya konmuştur. Savaştan kazançlı çıkan ABD, ekonomi üzerindeki etkinliğini de ön plana çıkararak² ABD doları altın tahvil edebilme özelliğine sahip tek ulusal para olarak kabul edilmiştir. Böylece, ABD doları uluslararası rezerv para olma statüsü kazanmıştır.

1958’e kadar başarılı bir şekilde işleyen Bretton Woods sistemi 1960’lı yıllarda ABD’nin Vietnam savaşı nedeniyle artan kamu harcamalarının fazlalaşmasıyla ABD’nin ödemeler dengesinde açıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu açıkları kapatmak amacıyla para basma yolunu tercih eden ABD, doların konvertibl (IMF, 2012) bir hale gelmesi nedeniyle sadece kendi ülkelerinde değil birçok ülkede enflasyona sebebiyet vermiştir. Bu gelişmeler rezerv paraya olan güveni sarsmış ve ABD dolarının devalüe edilmesi yönündeki görüşleri kuvvetlendirmiştir.

Serbest Altın Piyasası Dönemi (1973- ...): 31 Ağustos 1975’te Onlar Grubu³ (The Group of Ten) ve İsviçre’nin katılımıyla imzalanan “The Group of Ten Agreement” uyarınca altın, parasal sistemde rezerv yükümlük olmaktan çıkarılmış, resmi altın fiyatının ekonomik geçerliliği ortadan kaldırılmış, farklı ülke para birimleri arasında dalgalı kur sistemine geçilmesi esas alınmıştır.

3. Türkiye’de Altın Piyasası

Türkiye’de altın piyasasının temel olarak iki kaynağı bulunmaktadır (Bozdoğan, 2012: 173):

1- Altını hammadde olarak üretimde kullanan ve bu anlamda en önemli payın kuyumculuk sektörüne ait olduğu “endüstri sektörü”,

2- İlki, Merkez Bankalarının rezervlerini artırması veya içeriğini değiştirmesi; diğeri, yatırımcıların riskten korunma, gelecekte ortaya çıkabilecek olası fiyat

²Savaş sonrasında Avrupa’daki altın rezervinin önemli bir kısmının savaştan güçlü çıkan ABD’ye kayması, ülkeler arasında altın rezervlerinin dağılımını olumsuz etkilemiştir.

³Onlar Grubunda yer alan ülkeler şunlardır: Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Hollanda, İsveç, İngiltere ve ABD (Bank for International Settlements, 2001: i) dir.

değişikliklerine karşı koruma (hedging) amacıyla yaptıkları vadeli alımlar ve spekülasyon amaçlı altın alımlarından kaynaklanan “finans sektörü”dür.

Görüldüğü üzere ülkemizde altın piyasasının var olduğu iki yer vardır ki onlar; kuyumcular ve merkez bankası rezervleridir. Fakat günümüz itibarıyla çok fazla faaliyet alanı bulamamasına rağmen (şimdilik!) bankalar da altın sektörüne giriş yapmış bulunmaktadır.

3.1. Türkiye’de Altın Arzı ve Talebi

Ülkemizdeki altın arzı ve talebine ilişkin veriler aşağıdaki gibidir:

Tablo 1: Türkiye’nin Altın İthalatı, İhracatı ve Farkı (2001-2012)

Yıl	Altın İthalatı (Ton)	Altın İhracatı (Ton)	İthalat-İhracat (Ton)
2001	103	1,4	101,6
2002	129	4,3	124,7
2003	214	5,4	118,6
2004	251	5	246
2005	269	5	264
2006	193	8	185
2007	231	10	221
2008	166	11	155
2009	38	14,5	23,5
2010	42	17	25
2011	80	25	55
2012	121	242	-121
Toplam	1837	327,1	1509,9

Kaynak: Altın Madencileri Derneği, www.altinmadencileri.org.tr (Erişim Tarihi: 05.10.2012) Ekonomi Bakanlığı (2012), Altın Mücevherat Sektörü, Sektör Raporları; İstanbul Altın Borsası, www.iab.gov.tr (Erişim Tarihi: 20.01.2013)

Tablo 1 incelendiğinde 2001-2012 döneminde yapılan altın ithalatının altın ihracatı karşısındaki üstünlüğü göze çarpmaktadır. 2001 yılında 1,4 ton olan altın ihracatı rakamı 2012 yılında 242 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin altın ithalatında ise dalgalı bir görüntü izlenmektedir. Özellikle 2005 yılında 269 ton seviyelerine ulaşan altın ithalatı 2012 yılında 121 tondur. En düşük altın ithal edilen yıl ise 2009 yılı olup, ilgili yılda 38 ton altın ithal edilmiştir. Altın ithalatı ile ihracatı arasındaki fark incelendiğinde ise 2005 yılında gerçekleşen 264 tonluk fark ilk sırada yer alırken 2009 yılında gerçekleşen 23,5 tonluk rakam son sırada yer almaktadır. Bu Tabloda dikkat çeken bir diğer önemli husus ise 2005 yılından itibaren altın ihracatının giderek artmasıdır.

2012 yılının ilk 10 ayında ise 11,9 milyar dolara ulaşan parasal olmayan bir altın ihracatı söz konusudur. Bu ihracatın 6,4 milyar dolarlık kısmı İran’a yapılmaktadır. İran’a yapılan bu derece yüksek parasal olmayan altın ihracatının sebebi şu şekildedir: “Türkiye aldığı petrol ve gazın parasını normal süreçte İran Merkez Bankasına transfer ediyordu. Ancak dünyanın en önemli para transfer şirketi SWIFT, Mart ayında İran’a para transferini durdurmuştur. Bunun üzerine de Türkiye’de para transferini keserek petrol ve doğal gazın parasını altın ihracatı şeklinde gerçekleştirmeye başlamıştır.” Bu durum ise Türkiye’nin cari açığına 5 milyar dolarlık bir katkı sağlamıştır (Dünya Gazetesi, 04.12.2012).

3.2. Türkiye’de Altın Piyasası Araçları

Türkiye’de altın piyasası araçları ağırlıklı olarak kuyumcuların elinde iken İstanbul Altın Borsası ve İstanbul Altın Rafinerisi sektör içerisinde hiç de küçümsenemeyecek bir paya sahiptir. En son olarak sektöre dahil olan bankalar ise belirli günlerde yatırımcılarla toplanmakta ve altınlarını 24 ayar altın cinsine dönüştürerek hesaplarına aktarmaktadır. Şimdi ise sırasıyla kuyumcular, İstanbul Altın Borsası, İstanbul Altın Rafinerisi ve bankalar incelenecek olup, altın piyasasındaki önemlerine vurgu yapılacaktır.

3.2.1. Kuyumcular

Altının en eski kullanım alanı ve miktar yönünden en önemli olanı kuyumculuktur (Sağlam, 1991: 46). Kuyumcular 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu ile kurulmakta olup, her bir kuyumcu bulunduğu ildeki kuyumcular odasına kayıt olmak zorundadır. Halk arasında sarraf olarak da bilinen kuyumcular altın alıp satmakta ve çok eski dönemlerden beri altın sektörü içerisinde faaliyet göstermektedir.

3.2.2. İstanbul Altın Borsası

1993 yılında Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar’da yapılan değişikliklerle altının fiyatı ve altın ihracatı ile ithalatının önü açılmıştır. Bu gelişmeler sonucunda altın sektörü büyümeye başlamış ve birtakım yapılandırılmaları da beraberinde getirmiştir. Bu yapılandırmaların en önemlisi İstanbul Altın Borsasının kurulması olup, altının örgütlü bir piyasada işlem görmesine imkân tanınmasıdır.

İstanbul Altın Borsasının kurulmasının temellerinde yatan hukuksal dayanaklar aşağıdaki gibidir (<http://www.iab.gov.tr/>):

- Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik,
- Kıymetli Madenler Borsası Aracı Kuruluşlarının Faaliyet Esasları ile Kıymetli Madenler Aracı Kurumlarının Kuruluşu Hakkında Yönetmelik,
- İstanbul Altın Borsası Yönetmeliği,
- Kıymetli Maden Standartları ve Rafinerileri Hakkında Tebliğ.

3.2.3. İstanbul Altın Rafinerisi

Altın sektöründe yer alan Halaç Ailesinden Ömer Halaç tarafından 1995 yılında kurulan Halaç Kuyumculuk Limited Şirketi sektörün ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla rafinasyon işlemlerine başlamıştır. Bu şirket, 1996 yılında Hazine Müsteşarlığı ve İstanbul Altın Borsasının katkılarıyla kurulan İstanbul Altın Rafinerisi ile 2002 yılında birleşme kararı almıştır. İstanbul Altın Borsası ve Hazine Müsteşarlığının altın rafinerileri listesinde ilk resmi altın rafinerisi olarak yer alan İstanbul Altın Rafinerisi A.Ş., 2007 yılında Orta Doğu’nun altın kalbi olan Dubai Altın Borsasında geçerlilik kazanmıştır (<http://www.iar.com.tr/>).

3.2.4. Bankalar

Özellikle son dönemde fiziki altın alım-satım faaliyetlerinde bulunan bankalar altın piyasası içerisinde çok fazla söz sahibi değildir. Altın depo hesapları adı altında gerçekleşen bu işlem ile bankalar fiziki altın alım-satımı yapmakta, bu süreçte ise uzman eksperlerden faydalanmaktadır. Fiziki altın alım-satımı yanında vadeli-vadesiz altın mevduat hesaplarına da yer veren bankalar, altın ticaretini hesaplar üzerinde de gerçekleştirebilmektedir. Bu altınların fiyatını belirleyen iki ana

değişken bulunmaktadır. Bunlar (<http://www.ziraatbank.com/tr/p/n/Content.aspx?id=1767>):

- Altının uluslararası piyasalardaki USD/ONS fiyatı,⁴
- USD/TL kurudur.

4. Altın Bankacılığı Nedir?

Günümüzde borsada işlem gören altına dayalı ürünler, altın sertifikaları, altına dayalı tahviller ve altına dayalı fonlar bulunmaktadır. Ayrıca, bankalar yatırım talebine yönelik olarak vadesiz altın depo hesabı, vadeli altın depo hesabı, altın biriktiren hesap, altına katılma hesabı, altın teminatlı ihtiyaç kredisi, altın ve gümüş kredileri, altın fonları, altın havalesi, kuyumcu paket sigortası, altına endeksli finansman gibi geniş bir yelpazede birbirinden farklı hizmet ve ürünler sunmakta ve bu ürünleri her geçen gün farklı alternatiflerle çeşitlendirerek “altın bankacılığı”nın hacmini büyötmektedir (Sarıcan, 2011: 96).

Göröldüğü üzere bankalar sadece tahvil, bono, kredi satışıyla ilgilenmemekte, aynı zamanda da altın sektörüne girmiş bulunmaktadır. Bu durum ise altın sahipleri açısından bankaları kuyumcuların alternatifini haline getirmiştir. Böylece, altınını bozdurmak veya altın satın almak isteyen kişiler bankaları da tercih edebilecek duruma gelmiştir.

Piyasada yer alan kuyumcular sadece altın alım-satımı ile uğraşmakta iken bankalar altını bir para gibi kabul edip, vadeli altın depo hesabı açabilmekte ve altın sahibine vade sonunda belli bir faiz ödemektedir. Bu durum ise bankaları kuyumculardan daha avantajlı hale getirmektedir.

Altın bankacılığı faaliyetlerini teşvik eden önemli bir sebep ise ölkemizde bulunan yastık altındaki altınların fazla olmasıdır. Yastık altı olarak tabir edilen şey aslında, finansal sistemin dışında; evde, işte vs. muhafaza edilen altınları ifade etmektedir. Bu miktarın ne kadar olduğuyula alakalı Merkez Bankası ciddi bir çalışma yapmış bulunmaktadır.

Merkez Bankasının 22.10.2012’de duyurduğu “Ekonomi Notları” çalışmasına göre Türkiye’de mevcut yastık altı altın artışı 1984’den⁵ bu yana 2189 tondur. Merkez Bankası kısaca çalışmayı şu şekilde yapmıştır: 1984 yılından bugüne, yabancı ölkelerden gelen altın miktarı hesaplanmış, yani işlenmiş ve işlenmemiş altın ithalatı toplanmıştır. Buna ölkemizde üretilen altın miktarı ilave edilmiş, bu genelden de işlenmiş ve işlenmemiş altın ihracatı toplamı çıkarılarak 2189 ton verisine ulaşılmıştır (Aktaş ve diğerleri, 2012: 1-2). Altın bankacılığı faaliyetlerinin amaçlarından birisi de bu yastık altındaki altınların iç piyasa ekonomisine kazandırılmasıdır.

4.1. Altın Bankacılığının Hukuksal Dayanakları

Vadeli veya vadesiz işlem yapabilme hürriyetine sahip bankalar bu işlemleri keyfi olarak değil belirli bir hukuksal zemin içerisinde gerçekleştirmektedir. Banka sektöründe yapılan tüm işlemler gibi “vadeli-vadesiz altın depo hesapları”nın işleyişi

⁴ Altının uluslararası piyasalardaki USD/ONS fiyatı; piyasalardaki arz talep dinamikleri, spekülasyon işlemler, döviz piyasalarındaki gelişmeler ve Merkez Bankalarının politikaları gibi birçok parametreye bağılı olarak değişebilmektedir.

⁵Bu çalışmayla ilgili önemli bir nokta TCMB’nin 1984 yılından önce altın miktarını sıfır olarak kabul etmesidir.

de hukuki kurallar çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu başlık altında altın bankacılığının tarihsel süreç içerisindeki kanuni dayanaklarına yer verilecektir.

a) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar

07.08.1989 tarihinde karara bağlanıp, 11.08.1989 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan bu Kararın 19. maddesi “Döviz Tevdiat ve Altın Depo Hesapları” başlığını taşımakta olup, “Merkez Bankası ve bankalar, Türkiye’de ve yurtdışında yerleşik kişiler adına döviz tevdiat hesapları ve altın depo hesapları açabilirler. Bu hesaplar üzerinde, sahipleri serbestçe tasarrufta bulunabilirler. Bu hesaplara ait faizler banka ile hesap sahibi arasında serbestçe tespit edilir. Anapara ve faizlerin transferleri ile altının iadesi bankalarca kendi kaynaklarından karşılanır. Bu hesaplar nedeniyle doğacak lehte ve aleyhteki kur farkları ilgililere aittir.” ifadesine yer verilmiştir.

b) Kıymetli Madenler Borsalarının Kuruluş ve Çalışma Esasları Hakkında Genel Yönetmelik

İlgili Yönetmeliğin amacı “Kıymetli madenlerin ve kıymetli madenlerle ilgili sermaye piyasası araçlarının güven ve istikrar içinde, serbest rekabet şartları altında kolayca alınıp satılabilmesini sağlamak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmekle yetkili Kıymetli Madenler Borsalarını düzenlemektir.” Bu Yönetmelik doğrultusunda Kıymetli Madenler Borsasına birçok yetki tanınmıştır.⁶

c) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin 95-32/13 sayılı Tebliğ

Temel amacı, bankalarca altın depo hesabı açılmasına, altın kredisi kullanılmasına ve yurtdışından altın kredisi sağlanmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek olan bu Tebliğde ayrıca, altın depo hesabı ve altın kredileri ile alakalı temel bilgilere yer verilmiştir.

d) Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2008-32/35)

29.05.2008 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan bu Tebliğin temel gayesi “Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karara göre bankalarca altın, gümüş ve platin depo hesabı açılmasına, altın, gümüş ve platin kredisi kullanılmasına ve kıymetli madenler aracı kuruluşları tarafından yurtdışından kıymetli madenler kredisi sağlanmasına ilişkin esas ve usulleri düzenlemektir.” şeklinde ifade edilmiştir.

Bu Tebliğde dikkat çeken en önemli husus 32. maddede yer alan altın depo hesapları ile kredilerinin yanında gümüş ve platin depo hesapları ile kredilerine yer verilmiş olmasıdır. Ayrıca, kıymetli madenler aracı kuruluşları tarafından yurtdışından kıymetli madenler kredisi sağlanmasına imkân tanınmıştır.

4.2. Altın Bankacılığının Avantajları ve Dezavantajları

Altın sahipleri açısından birçok avantaja sahip olan altın bankacılığı faaliyeti aynı zamanda birtakım dezavantajları da bünyesinde barındırmaktadır. Sırasıyla avantajlar ve dezavantajlar incelenecek olursa (Ünal, 2009: 135-136; Bozdoğan, 2012: 177):

Avantajları:

• Altının gramajının az olması, düşük ayarlı veya eski tarihli olması gibi durumlarla karşılaşılmasını engellemesi,

⁶Bkz: R.G., T. 03.04.1993, S.21541. Madde:14.

- İşçilik maliyeti ödenmesini gerektirmemesi,
- Çalınma riski olmadan güvenle birikim sağlaması,
- Bir gramdan başlayan tutarlarda alım-satıma olanak tanınması,
- Bankalarca işletim ücreti, komisyon alınmamasının yanısıra geleneksel yöntemlere göre daha kolay ve kazançlı bir yatırım biçimi olarak sunulması,
- İnternet şubesi, yaygın şubeler, ATM'ler veya çağrı merkezi aracılığıyla yani internet bankacılığı, telefon bankacılığı ile alım satım yapılabilmesinin de etkili olduğu ifade edilebilir.

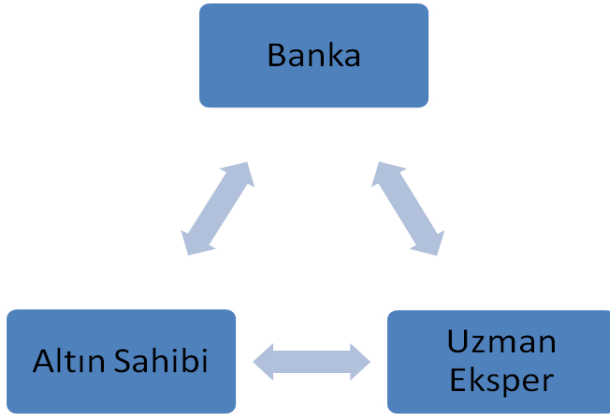
Dezavantajları:

- Temel faaliyet alanı altın ve benzeri madenlerin işlenmiş halini alıp-satmak olan kuyumcuların iş hacmi düşüş gösterecektir. Bu durum ise altın bankacılığının gelişmesine bağlı olarak kuyumculuk sektöründe olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.
- Vadeli altın depo hesaplarında faiz oranlarının esnek olması durumunda, yatırım sahipleri yatırımlarını altın depo hesapları yerine diğer alanlara kaydırabilecektir. Bu durum ise yatırım sahiplerinin kafalarında soru işareti bırakmaktadır.
- Altın depo hesabına yatırım yapmak isteyen kişiler bankaların belirlemiş olduğu günler dışında yatırım yapamayacak ve ilgili günleri beklemek zorunda kalacaklardır.
- Altın depo hesaplamalarında altın değerlemesini yapacak kişiler altın konusunda uzmanlaşmış eksperlerden meydana gelmektedir. Bu durum ise banka açısından ek bir maliyet unsuru oluşturmaktadır.

4.3. Altın Bankacılığının İşleyişi

Altın bankacılığının işleyişinin daha net bir şekilde anlaşılabilmesi için bu başlık Şekil yardımıyla açıklanacaktır.

Şekil 1: Altın Bankacılığının İşleyişi

Şekil 1'e göre altın kabul gününe gelen müşteriler (altın sahibi), getirdikleri ziynet altınları uzman ekspere vereceklerdir. Bu uzman, altınların 24 ayar değerini belirleyecektir.

Altın depo hesapları en az 995/1000 saflıkta bar ve külçe halindeki işlenmemiş altın ile 995/1000'den daha düşük saflıkta gerek bir işçilik uygulanarak ziynet veya

süs eşyası haline dönüştürülmüş gerekse içine ilave madde katılarak veya katılmaksızın alım satımı yapılan işlenmiş altın ile basılı altınların teslimi karşılığında vadeli veya vadesiz olarak açılır. Teslim edilen altının 1000 ayar karşılığında tekabül eden has altın miktarı esas alınarak işlem yapılır ve mudilere bu miktar ile faiz oranını ve diğer şartları gösteren hesap cüzdanı verilir (95-32/13 sayılı Tebliğ, Madde 3).

Faiz ödemeleri altın veya altının ödeme günündeki karşılığı Türk lirası veya döviz cinsinden yapılabilir (95-32/13 sayılı Tebliğ, Madde 4).

Banka ile mudi arasında varılacak anlaşmaya göre bankaca altın ödeme günündeki değeri üzerinden satın alınabilir ve karşılığında mudiye Türk lirası veya döviz ödenebilir (95-32/13 sayılı Tebliğ, Madde 5).

4.4. Altın Bankacılığının Vergilendirilmesi

Vadeli ve vadesiz altın depo hesabı adı altında işlem gören altın bankacılığı faaliyeti yatırımcı-banka ve vadeli-vadesiz seçenekleri dolayısıyla farklı vergilendirme rejimlerine sahip olabilmektedir. Bu rejimler Tablo 2’de gösterilecek olup, daha sonra ise örnekler yardımıyla somut bir hale getirilmeye çalışılacaktır.

Tablo 2: Altın Bankacılığının Vergilendirilmesinde Vergisel Yükümlülükler

Vergisel Yükümlülük		
	Yatırımcı	Banka
Vadeli Altın Depo Hesabı	Var*	Var****
Vadesiz Altın Depo Hesabı	Yok**	Var****

*Yatırımcının yapmış olduğu vadeli altın depo hesabının vergilendirilmesi: GVK’nın 75. maddesinin 7 numaralı bendinde; ... mevduat faizleri ve bankalara, bankerlere, tasarruf sandıklarına, tevdiat kabul eden diğer müesseselere yatırılan vadeli, vadesiz paralara ödenen faizlerin ve bunlar dışında kalan kişi ve kuruluşlardan devamlı olarak para toplama işi ile uğraşanların her ne şekilde ve ad altında olursa olsun toplanan paralara sağladıkları gelirler ve menfaatler ile bankalar ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu’na göre kurulan aracı kurumlar arasındaki borsa para piyasasında değerlendirilen paralara ödenen faizlerin mevduat faizi sayılacağı ifade edilmiştir.

Bu kapsamda vadeli altın depo hesaplarından elde edilen faiz vadeli veya vadesiz paralara ödenen faiz niteliğinde olmadığından; GVK’nın 75 inci maddesinin 7 numaralı bendi kapsamında menkul sermaye iradının tanımına girmemektedir. Ancak vadeli altın depo hesaplarından elde edilen faiz gelirleri, hesaba yatırılan sermayenin (altın) karşılığını teşkil ettiğinden; kanun maddesinin 1 numaralı fıkrasında yer alan genel tanım uyarınca⁷ menkul sermaye iradını oluşturmaktadır. Dolayısıyla gerçek kişilerce vadeli altın depo hesabına yatırılan sermaye (altın) karşılığında elde edilen faiz gelirleri menkul sermaye iradını oluşturmakta ve gelir vergisine tabi bulunmaktadır (Ünal, 2009).

Bu açıklamalar uyarınca gerçek kişilerin bir takvim yılı içinde vadeli altın depo hesaplarından elde ettikleri faiz gelirlerinin toplamı 2013 yılı içinde 1.390 Türk lirasını aşması halinde bu tür gelirler yıllık beyanname ile bildirilmek zorundadır, aksi takdirde GVK’nın 86/1-d maddesi uyarınca yıllık beyannameye dahil edilmesine gerek bulunmamaktadır.

**Yatırımcının yapmış olduğu vadesiz altın depo hesabının vergilendirilmesi: Vadesiz altın depo hesaplarının belirli bir tarihte satılmış olması sonucunda yatırımcı kâr edebileceği gibi zarar da edebilmektedir. Kâr elde edilmesi durumunda elde edilen kârın gelir vergisinin hiçbir

⁷GVK’nın 75. maddesinde “sahibinin ticari, zirai veya mesleki faaliyeti dışında, nakdi sermaye veya para ile temsil edilen değerlerden müteşekkil sermaye dolayısıyla elde ettiği kâr payı, faiz, kira ve benzeri iratlar” menkul sermaye iradi olarak tanımlanmıştır.

gelir unsuruna girmemesinden dolayı vergilendirme işlemi gerçekleşmeyecektir. Örneğin, 01.01.2012 tarihinde 10 gr. vadesiz altın depo hesabı açan Bay A, 15.02.2012’de 10 gr. altını bozdurmuş ve anaparaya ilaveten 20 TL altın kurundan kaynaklanan kâr elde etmiştir. Bu 20 TL’lik kârın vergisel boyutu incelendiğinde şu üç durumla karşılaşılabilmektedir.

1- Kâr, ticari kazanç mıdır? Ticari kazancın en temel özelliği süreklilik arz etmesidir. Ticari kazancın bu özelliğinden dolayı elde edilen kâr payı, ticari kazanç değildir.

2- Kâr, menkul sermaye iradı mıdır? Kazancın menkul sermaye iradı sayılabilmesi için kazanç, faiz sonucu oluşan parasal bir değer olmalıdır. Buradaki kazanç kur farkından kaynaklanmakta ve dolayısıyla menkul sermaye iradı da kabul edilmemektedir.

3- Kâr, diğer kazanç ve irat mıdır? Gelir Vergisi Kanunu’nun 80 ve 82. maddelerinde değer artışı kazançları ile arızı kazançlar tek tek sayılmıştır. Elde edilen kazanç, sayılan bu kazançlar arasında yer almadığından diğer kazanç ve irat da kabul edilmemektedir.

Dolayısıyla bu kâr payı gelir unsurlarından hiçbirine dahil olmadığından dolayı gelir vergisine de tabi olmayacaktır.⁸

***Bankaların vadeli altın depo hesaplarından elde etmiş olduğu kazançların vergilendirilmesi: Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisinin (BSMV) konusunu oluşturan, bankaların lehlerine hangi nam ile olursa olsun nakden veya hesaben alınan paralar BSMV’ye tabidir. Dolayısıyla gerek altın alım-satımından doğan olumlu farklar gerekse alınan komisyonlar BSMV’ye tabi tutulacaktır.

****Bankaların vadesiz altın depo hesaplarından elde etmiş olduğu kazançların vergilendirilmesi: Bu durumda da elde edilecek kazançlar vadeli altın depo hesaplarında uygulanacak olan vergi rejiminin aynısıdır. Yani alım-satım arasında oluşacak olan olumlu farklar ile komisyonlar BSMV’ye tabi olarak vergilendirilecektir.

Sonuç ve Öneriler

Tarihsel süreç içerisinde gerek para birimi gerekse tasarruf ve yatırım aracı olarak kullanılan altın, günümüzde en kıymetli madenler arasında yer almaktadır. Bu durum ise temel amacı kâr elde etmek olan bankaları altın faaliyetini icra etmeye teşvik etmiş ve altın bankacılığı teriminin doğmasına sebep olmuştur. Altın bankacılığı ile bankalar ilk önce fiziki olarak değil, sadece kağıt üzerinde günlük altın kurları dikkate alınarak işlem yapmakta iken daha sonra fiziki olarak altın alım ve satımına geçilmiştir. Birçok bankanın “altın depo hesabı” adını verdiği bu sistem ile bankalar kişilerden altını fiziki olarak almakta ve yatırım sahibinin tercihine bağlı olarak istediği zaman veya belli bir vade sonunda bu altınları ister altın olarak isterse nakit para olarak tekrar yatırım sahibine geri vermektedir. Bu durum ise bu sektör karşısında gelir elde eden bankaların ne şekilde vergilendirileceği sorusunu gündeme getirmiştir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus ise bu faaliyet sonucunda yatırım sahiplerinin kâr edebileceği gibi zarar da edebilecek olmalarıdır. Yani bankalar vadeli olmamak koşulu ile yatırım sahiplerine kâr (kazanç) garantisi vermemektedir. Fakat ortada bir kazanç olması durumunda, vergilendirme bankalar ve yatırım sahipleri açısından farklılık arz etmektedir. Bankanın elde etmiş olduğu kazançlar, menkul sermaye iradı olarak kabul edilirken yatırım sahibi kişilerin kazançları açısından 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununda tam bir tanım yoktur. Dolayısıyla bankalar elde ettikleri kazançlar için menkul sermaye

⁸ Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesini önlemeye yönelik durum, vergi hukukunda “vergi peçelemesi” olarak adlandırılmaktadır (Öz ve diğerleri, 2012: 331) Bu olaya ilişkin bir diğer örnek ise yasadışı yollardan kumarhane işleten bir kişinin elde etmiş olduğu kazanç ticari kazanç sayılarak gelir vergisine tabi tutulurken aynı kumarhane de kumar oynayarak gelir elde eden bir kişinin geliri hiçbir gelir unsuruna dahil olmadığından gelir vergisine tabi olmayacaktır (Tosuner ve Arkan, 2010: 15).

iradı kazancı elde etmiş sayılarak gelir vergisine tabi tutulurken kişiler elde etmiş oldukları kazançlara gelir vergisinde yer verilmediğinden vergi vermeyecektir.

Bu durumda önerilecek olan nokta, hâlâ gündemde olan Gelir Vergisi Kanunu değişikliğinde bu hususa yer verilmesi ve vergilemede açıklık ilkesinin tam olarak görevini yerine getirmesidir.

Kaynakça

- Aktaş Z. ve diğerleri (2012), “*Türkiye’de Altın: Dış Ticaret, Cari İşlemler Dengesi ve Büyüme Üzerine Etkisi*”, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) Ekonomi Notları Dergisi, Sayı: 2012-29/ 23.10.2012, 1-14.
- Altın Madencileri Derneği, www.altinmadencileri.org.tr (Erişim Tarihi: 15.10.2012)
- Bank for International Settlements (2001), “*Statistics on Payment Systems in the Group of Ten Countries Figures for 1999*”, Bank for International Settlements Information, Press & Library Services, Switzerland.
- Bozdoğan, M.N. (2012), Altın Çağı’nda Altına Yatırım: Altın Depo Hesapları ve Elde Edilen Gelirin Vergilendirilmesi, “*Vergi Dünyası Dergisi*”, 374, 172-182.
- Dünya Gazetesi (2012), *Ekonomiye “Altın Destek” Tehlikede*, 4.12.2012.
- Ekonomi Bakanlığı (2012), *Altın Mücevherat Sektörü, Sektör Raporları*, www.ibp.gov.tr/pg/sektorpdf/sanayi/altin_mucevherat.pdf (Erişim Tarihi: 15.10.2012)
- Giray, F. (2001), *Maliye Tarihi*, Ezgi Yayınları, Bursa.
- IMF (2012), *The End of the Bretton Woods System (1972-81)*, <http://www.imf.org/external/about/histend.htm> (Erişim Tarihi: 25.12.2012)
- İstanbul Altın Borsası, <http://www.iab.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 20.01.2013)
- İstanbul Altın Rafinerisi, <http://www.iar.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.10.2012)
- National Mining Association, *The History of Gold*, www.nma.org/pdf/gold/gold_history.pdf (Erişim Tarihi: 13.12.2012)
- Öz, E. ve diğerleri. (2012), Ulusal/Uluslararası Boyutta Vergi Kaçakçılığı, Vergiden Kaçınma ve Kayıt Dışı Ekonomiye Etkileri, “*Prof.Dr. Aytaç EKER ve Yrd.Doç.Dr. Ayşegül EKER’e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi*”, 329-346.
- Sağlam, M.H. (1991), *Türkiye’de Altın Ticareti*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Sarıcan, B. (2011), Altın, Altının Fiyatını Etkileyen Faktörler ve Altının Değerlemesi, “*Vergi Dünyası Dergisi*”, 354, 89-102.
- Sertkaya, D.Ö. (2005), Türkiye’de Altın Madenciliği, “*İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi*”, 13, 150-157.
- Tosuner, M. ve Arıkan, Z. (2010), *Türk Vergi Sistemi*, Kanyılmaz Matbaası, İzmir.
- Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 10.09.2012)
- Ünal, H. (2009), Altına Endekli Yatırım Hesaplarının Vergilendirilmesi, “*Vergi Sorunları Dergisi*”, 248.
- Vural, M.G. (2003), *Altın Piyasası ve Altın Fiyatlarını Etkileyen Faktörler*, Uzmanlık Yeterlilik Tezi, TCMB Piyasalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ziraat Bankası, <http://www.ziraatbank.com.tr/p/n/Content.aspx?id=1767> (Erişim Tarihi: 15.10.2012)
- R.G., T.11.08.1989, S.20249.
- R.G., T.03.04.1993, S.21541.
- R.G., T.29.05.2008, S.26890.